

## ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/64-1>  
УДК 330.35.01

**Видобора В. В.**

кандидат економічних наук, доцент,  
Одеський національний економічний університет

**Vydobora Volodymyr**

PhD in Economics, Associate Professor  
Odessa National Economic University

### ЕКОНОМІЧНІ ДИСПРОПОРЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

#### THE IMBALANCES OF ECONOMY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

*В роботі проаналізовано вплив глобалізації на досягнення макроекономічної стабільності з урахуванням чинників та особливостей глобалізаційних процесів у світі. Окреслено її позитивні та негативні наслідки. Визначено форми прояву незбалансованості економіки та виявлено, що їх першопричиною є вплив глобального капіталу – посилення боротьби між транснаціональними компаніями, промислово розвинутими та найбіднішими країнами світу за монопольне право володіння та перерозподіл світових ресурсів. Визначено, що корекція економічних диспропорцій, спричинених глобалізацією, потребує забезпечення раціональних пропорцій між процесом відтворення та обміну, узгодженості темпів їх зростання, що вимагає розвитку реального сектору економіки, посилення інвестицій та розширеного відтворення, які мають реалізуватися зусиллями як високорозвинених країн, так і країн, що розвиваються.*

**Ключові слова:** економічні диспропорції, глобалізація, глобальна економіка, транснаціональний капітал, економічна політика.

*The article is devoted to identifying the impact of globalization of economic relations on macroeconomic balance and the ability to grow in modern conditions. The influence of globalization on the achievement of macroeconomic stability is analyzed, taking into account the factors and features of globalization processes in the world. Its positive and negative consequences of globalization are outlined. Among its positive aspects are: acceleration of scientific and technological progress and diffusion of its results; the benefits of the international division of labor; the effects of scale and the rapid spread of innovation in different countries; strengthening the international movement of goods, capital, labor, the movement of ideas. The negative effects of globalization include: the struggle for redistribution of capital, changing the international division of labor, accelerating the spread of economic and financial crises, dependence on global institutions, the development of cultural, economic and other issues. The forms of economic imbalances have been identified and their primary cause has been the influence of global capital – intensifying the struggle between multinational companies, industrialized and the world's poorest countries for monopoly ownership and redistribution of world resources. It is determined that the correction of economic disparities caused by globalization requires radical changes at all levels of the world economy, combining the interests of different categories of participants in economic relations, ensuring rational proportions between all elements of the economic system, the process of reproduction and exchange. It is required growing of real sector of the economy, increased investment and expanded reproduction. It is determined that the most important task for developed countries is the reindustrialization of the economy and reducing the dependence of the economy on government and consumer spending. The main goal for developing countries is to diversify sources of growth, in particular the reorientation of the economy from exports to domestic factors of development.*

**Keywords:** imbalances of economy, globalization, global economy, transnational capital, economic policy.

**Постановка проблеми.** У XXI столітті процеси змін у світовому господарстві суттєво посилюються та набули системного характеру. У результаті сформувалася глобальна модель економічного розвитку, що базується на поглибленні інтернаціоналізації

виробництва та обміну, формування та розподілу вартості, зростання рівнів інтеграції національних економік, модернізації технологічної основи сучасної ринкової системи, утвердження універсальних стандартів життєдіяльності та формування інститутів

глобального управління. Разом із тим, глобалізація економічних відносин поглиблює економічні диспропорції як в національному, так і в світовому масштабі, що відповідним чином позначаються на можливостях економічного росту. Зважаючи на це, виникає об'єктивна необхідність детальнішого дослідження причин та наслідків економічних диспропорцій в умовах глобалізації.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Питання глобалізації економіки, а також ресурсів і моделей глобального економічного росту висвітлювалося у наукових працях Н.М. Далевської [5], М.І. Зверькова [2], М.А. Колота [3], Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника, Я.М. Столярчука [3], М. Кастельса та Ф. Уебстера [1] та інших дослідників. Проблеми дисбалансів у світовій та національній економіці з точки зору причин та способів їх корекції вивчав В.В. Видобора [8; 9], М.Д. Інтрлігейтор [4], Я.М. Столярчук [7], Є.С. Хесін [6] та ін. Водночас, не достатньо висвітленими залишаються питання першопричин та наслідків впливу глобалізаційних процесів на економічну рівновагу та можливість збалансованого економічного росту.

**Мета статті** полягає у виявленні впливу глобалізації економічних відносин на макроекономічну рівновагу та економічне зростання в сучасних умовах.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** В умовах нинішнього етапу розвитку суспільства набирають силу процеси утворення нового посткапіталістичного ладу. На підтвердження цього корисно навести думку М. Кастельса, яку також констатує Ф. Уебстер, про те, що в глобальному масштабі інформаційна епоха породила системний капіталізм, за якого настають зміни у відносинах власності, розподілі ресурсів і перспективах на майбутнє. Більше того, лінія розподілу між працею та капіталом, яка слугувала основою політичних відносин (та іншого) до самих останніх років ХХ ст., розмивається [1, с. 146].

«Нові глобалізаційні тенденції прискорили розвиток капіталістичної системи господарства, надали їй нових сучасних рис... Протягом декількох десятиріч, відповідно до законів ринку, у багатьох високорозвинутих країнах відбувалося розширення попиту на продукцію капіталістичних підприємств за рахунок зовнішніх ринків, одержання дешевих ресурсів і забезпечення тим самим економічного зростання національної економіки... транснаціональна форма капіталу закономірно перетворилася на домінуючу економічну силу в сучасному світовому господарстві...», – констатує М.І. Зверьков [2, с. 4].

Проте така взаємодія учасників капіталістичного процесу має двоїстий характер. Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник та ін. [3, с. 13] зазначають, що глобалізація виявляється в діаметрально протилежних аспектах: з одного боку, в динамізації інтеграційних та інтернаціоналізаційних процесів, фундаментальній трансформації національних технологічних систем і способу виробництва завдяки впровадженню останніх досягнень і результатів науково-технічного прогресу у сферах промислових технологій, організації виробництва й методах управління, а з другого – у наростанні диспропорцій у суспільстві та загостренні суперечностей економічного розвитку на міжнародному рівні.

М. Інтрлігейтор, досліджуючи глобалізацію в контексті причин світових конфліктів наголошував про різнорідний її впливи. Позитивна дія виявляється найвиразніше через ефект конкуренції, а негативні – через конфлікти, що виникають між суб'єктами глобальних ринкових відносин. Проте, на думку вченого, як би не ставились до глобалізації її прибічники та супротивники, потрібно визнати, що вона фактично змінила світову систему, породжуючи нові проблеми, але відкриваючи також нові можливості [4].

Джерелами глобалізації М. Інтрлігейтор називає:

– технологію, що виявляється як економічний прогрес унаслідок скорочення виробничих витрат, видатків на обслуговування тощо, досягнутого завдяки впровадженню нових технологічних розробок;

– політику, що виявляється в обмеженні заходів протекціонізму та поширенні лібералізації усіх форм економічної діяльності, передусім лібералізації торгівлі;

– інститути, що виявляються як суттєве розширення спектра впливу багатонаціональних підприємств та інших організацій (приватних і державних), які перетворились на основних акторів глобальної економіки;

– ідеологію, що виявляється як «глобальна однотайність» – процес ідеологічної конвергенції, котрий привів до єдності поглядів на існування ринкової системи господарства;

– культуру, що виявляється як формування глобалізованих «однорідних» засобів масової інформації, мистецтва, поп-культури, уніфікації мовних аспектів спілкування (застосування англійської мови) тощо.

Тож, наслідки глобалізації неоднозначні та пов'язані із її джерелами, а відтак стосуються не лише економічних, а й політичних, соціальних, культурних, екологічних та інших аспектів функціонування суспільства (табл. 1).

Таблиця 1

## Основні форми глобалізації світової економіки

| № з/п | Форма глобалізації  | Характеристика  |
|-------|---|---|
| 1.    | Інтенсифікація міжнародної торгівлі товарами та послугами                             | Міжнародна торгівля – одна з перших та головних форм міжнародних економічних відносин. Причому друга половина ХХ ст.–початок ХХІ ст. охарактеризувалася суцільною лібералізацією міжнародної торгівлі товарами та послугами під впливом ГАТТ/ВТО, що в свою чергу сприяло випереджаючим темпам зростання світового зовнішньоторговельного обороту порівняно з темпами зростання світового ВВП. До того ж, в останні десятиліття розвиток та масове застосування інформаційних технологій у сферу торгівлі змінило ринок, характер продуктів та послуг, сприяло виникненню віртуальної торгівлі.   |
| 2.    | Глобалізація фінансово-кредитної сфери  | Прояв процесу глобалізації – стрімке зростання міжнародного фінансового ринку та фінансових операцій, адже сьогодні за обсягами операцій міжнародні фінансово-кредитні та валютні відносини лідирують серед усіх форм міжнародних економічних відносин. Однією з визначальних ознак глобалізації є утворення самостійної фінансової сфери, яка функціонує незалежно від міжнародної торгівлі та потоків інвестицій. Фінансовий ринок розвивається за рахунок власних джерел, відособлюючись від реальної економіки. Через це держави поступово втрачають контроль над рухом фінансового капіталу, який визначає економічну ситуацію в більшості країн світу.  |
| 3.    | Переважаюча роль у міжнародних економічних відносин ТНК та транснаціональних альянсів | З початку ХХІ ст. ТНК стали головним суб'єктом економічної діяльності у світовому економічному просторі. Вони перетворювалися на структурний елемент економіки багатьох країн, рушійною силою їх розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Хоча певний вплив ТНК почали відігравати вже в ХІХ столітті, протягом останніх 50-ти років їх вплив особливо динамічно зростає. Нині економічний потенціал окремих ТНК перевищує потенціал не лише окремих країн, але і цілих регіонів. Тому більшість країн світу зацікавлені у використанні науково-виробничого та фінансово-економічного потенціалу ТНК, створюючи якомога сприятливіші умови для залучення прямих іноземних інвестицій ТНК. Водночас, ТНК, які є наслідком розвитку міжнародних відносин, самі виступають потужним механізмом впливу на них, визначаючи тим самим хід глобалізаційних процесів. |
| 4.    | Зростання руху прямих закордонних інвестицій  | Лібералізація торгівлі, розвиток фінансово-кредитного сектору, лібералізація інвестиційного клімату у більшості країн світу та активний розвиток мережі ТНК сприяли зростанню вивозу прямих іноземних інвестицій, який у глобальному масштабі порівнянний з 1980 роком зріс на понад 45 разів. Така інтенсифікація вивозу прямих іноземних інвестицій зумовила створення в межах світового господарства інвестиційних кластерів (американський, європейський, японський) – груп країн з переважаючими потоками інвестицій.  |
| 5.    | Інтенсифікація міжнародної міграції робочої сили                                      | У кінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. кількість переміщень робочої сили істотно зросла, інтенсивність міграційних потоків між країнами, їх динаміки засвідчують справді глобальні масштаби даного процесу. В окремих регіонах та країнах світу чисельність іммігрантів перевищує кількість місцевого населення. Однак, попри посилення процесів глобалізації світових ринків, ситуація на світовому ринку праці не відображає загальної тенденції до зростання рівня відкритості та лібералізації. Більшість розвинутих країн світу посилили імміграційне законодавство та почали активно стримувати приплив дешевої іноземної робочої сили, що пояснюється тим, що чисельність іммігрантів у більшості з цих країн сягнуло критичної позначки і створює серйозні фінансові, соціальні, політичні та інші проблеми.   |

Джерело: розроблено автором

До позитивних ефектів найчастіше відносять прискорення науково-технічного прогресу та дифузю його результатів: розвиток науки, індустріалізація та інформатизація суспільства спочатку відбуваються у розвинутих країнах, а потім розповсюджуються по всьому світу на основі дії ринкових принципів самоорганізації та самоуправління. До того ж, глобальна інтеграція створює:

переваги міжнародного поділу праці, ефекти масштабу та швидке розповсюдження нововведень у різних країнах. Їй притаманні також «плюси» зовнішньоекономічного характеру: посилення міжнародного руху товарів, капіталу, робочої сили, руху ідей.

Разом із тим, глобалізація має низку негативних наслідків. Один із таких економічних проявів є загострення конфлікту з приводу

розподілу її плодів та боротьба за контроль глобального капіталу. Так, зростаючий добробут та інтеграція окремих країн можуть збільшити політичну нестабільність, адже спричиняють значну економічну залежність інших країн, що породжує відчуття небезпеки. Сили, які найчастіше асоціюють із глобалізацією, в короткостроковій перспективі загрожують стабільності певних країн, збільшують соціальну та економічну напругу, посилюють бідність у небагатих країнах.

Глобалізація прискорює поширення економічних та фінансових криз, яким багато країн світу не здатні протидіяти, з огляду на свою неспроможність конкурувати в глобальній економіці. Відповідно, це розділяє світ на країни, які виграють від цього процесу, та країни, які програють. Чим менше розвинута країна, тим менше вигод вона отримує від глобалізації.

Негативним політичним наслідком глобалізації є посилення залежності від глобальних інституцій, що фактично послаблює внутрішній суверенітет держав. Глобалізація обмежує можливості урядів окремих країн самостійно розв'язувати проблеми, які стосуються їх національних територій, що створює нові загрози та підвищує уразливість країн. До них можна віднести розповсюдження небезпечних технологій, послаблення держав, відсутність контролю над діяльністю багатьох недержавних учасників світового порядку.

Культурні проблеми глобалізації пов'язані із проблемами для держав та регіонів з традиційною, відмінною від західної, культурою. Окремі країни не можуть поєднати власні традиційні цінності з цінностями глобальної економічної системи.

В умовах посилення глобальної інтеграції погіршується й екологічний стан, оскільки обмежуються можливості використання методів охорони навколишнього середовища у межах окремих країн. Як правило, національна політика у сфері охорони навколишнього середовища в країнах, що розвиваються, не отримує належної підтримки з боку промислово розвинутих країн, які часто намагаються перенести найбільше небезпечні види виробництва, розробки родовища та інше до слабозрозвинених або відсталих у економічному розвитку країн. Крім того, застосування технологічно відсталими країнами шкідливих для довкілля та застарілих технологій і методів виробництва з метою виживання може викликати катастрофічні наслідки для всієї людської цивілізації через винищення лісів, ерозію ґрунтів, опустелювання територій та ін. [3, с. 26].

Отже, глобалізація світової економіки є складним і суперечливим процесом формування єдиного фінансово-інформаційного простору, поглиблюється соціалізація економічних відносин, що супроводжується відповідними змінами в міжнародному поділі праці [5, с. 8]. Внаслідок цього, з одного боку, посилюється загальна зацікавленість господарюючих суб'єктів різного рівня в створенні несуперечливої системи міжнародних економічних взаємозв'язків, але, одночасно, з іншого боку, виявляється неадекватність сформованих пропорцій національних економічних систем, моделей соціально-економічного розвитку новим вимогам глобалізованого світового господарства. На цьому тлі відмінності у мірі та якості залучення різних країн в інтеграційні процеси посилюють розбіжності у темпах і якості їх економічного росту.

В результаті виникають нові нерівноважні стани в економіках окремих країн і світової економіки в цілому, що в умовах зростаючої взаємозалежності національних господарств ускладнює механізми міжнародної взаємодії і створює додаткові передумови до виникнення глобальних економічних дисбалансів, що набувають системного і довготривалого характеру. Проте варто ураховувати, що диспропорції не обмежуються лише вказаними проявами, а залежать від змін в динаміці і структурі реального капіталу, нерівномірному розподілі факторів виробництва по країнах і регіонах. Як наслідок порушення пропорцій у суспільному виробництві, виникають перебої в глобальній економіці загалом [6, с. 21-22].

З цього приводу Є.С. Хесін [6, с. 22] виділяє основні причини диспропорційності, що виникає у світовій економіці під впливом глибоких відтворювальних і світогосподарських процесів. По-перше, це істотне розширення ареалу ринкових відносин в глобалізованій економіці, яке автор розглядає як «базу формування дисбалансів», зважаючи на те, що ці відносини охоплюють сьогодні переважну частину світового господарства, і всі країни залучені в них.

По-друге, зміни в характері нерівномірності економічного розвитку і посилення тенденції до поліцентризму в світовій економіці. Цей процес має хвилеподібний характер. Приміром, на зміну раніше лідерів світової економіки (США, Японії, ЄС) відбувається значне зміцнення позицій великих країни, що швидко розвиваються, насамперед Китаю та Індії, а також держав, які здійснюють перехід до ринкової економіки. Мінливі структура і напрямки потоків товарів, послуг і капіталів

на світовому ринку відображають зміни в характері участі різних груп країн у міжнародному поділі праці. Причому різкі зрушення в співвідношенні сил на світовій арені сприяють розбалансуванню світової економіки [6, с. 23].

По-третє, зростання незбалансованості між основними параметрами відтворення, перш за все між виробництвом товарів і послуг і споживанням (особистим, корпоративним, державним) у різних країнах і групах держав. Співвідношення між сукупним попитом і сукупною пропозицією визначає величину заощаджень, які служать резервуаром для накопичення капіталу (інвестицій). Будь-який дисбаланс між заощадженнями та інвестиціями всередині країни позначається на стані поточного платіжного балансу із зарубіжними державами.

Якщо фінансові системи країн внаслідок своєї нерозвиненості не здатні трансформувати всі заощадження в інвестиції, сальдо їх платіжного балансу по поточних операціях позитивне. Якщо ж внутрішні інвестиції перевищують заощадження, сальдо поточного платіжного балансу негативне, виникає дефіцит. Найважливіше джерело міжнародного фінансування дефіциту поточного платіжного балансу, а, отже, і покриття незбалансованості реального сектора економіки – приплив капіталу з-за кордону. На міжнародному фінансовому ринку держави, в яких заощадження перевищують інвестиції, а сальдо платіжного балансу по поточних операціях позитивне, виступають як кредитор; навпаки, країни, де внутрішні інвестиції перевищують заощадження, а сальдо поточного платіжного балансу негативне, виступають у ролі боржників. Тому розмір диспропорційності між масою товарів і послуг та їх грошовою пропозицією, заощадженнями та інвестиціями, ринками праці і капіталів багато в чому визначають інтенсивність міжнародних фінансових зв'язків [6, с. 23].

По-четверте, зміна сформованих пропорцій в галузевій структурі господарства в розвинених і країнах, що розвиваються, спричинена впровадженням інновацій у виробництво. Тобто йдеться про збільшення ролі сфери обігу і послуг в створенні ВВП. Так, відбувається процес збільшення фінансової глибини економік, фінансизації товарних ринків, волатильності основних цінових показників. Зростає відокремлення фінансових операцій від матеріального виробництва і торгівлі, що посилюється протиріччя між фіктивним і реальним капіталом. Одночасно відбувається деіндустріалізація економік в більшості

розвинених країн і триває індустріалізація в країнах, що розвиваються. Випереджачими темпами зростають наукомісткі галузі матеріального виробництва і послуг, зближуються рівні наукоємності обох груп країн. Ці процеси ведуть до зміни їх ролі і місця в міжнародному поділі праці і тим самим породжують нові або посилюють старі дисбаланси у світовій економіці.

П'ятою причиною прояву економічної диспропорційності в умовах глобалізації Є.С. Хесін виділяє зміни у характері циклічного розвитку. У періоди попередніх економічних циклів вирішальний вплив на масштаби порушення макроекономічної рівноваги чинили коливання економічної активності в сфері матеріального виробництва і перевиробництво товарів, а також основного капіталу, переважно у в розвинених країнах. Наразі ситуація істотно змінилася: зростаючий вплив на хід циклу надають зміни в галузях сфери обігу і послуг, в тому числі перевиробництво фінансових інструментів, а також умови і динаміка відтворення в країнах, що активно розвиваються [6, с. 24-25].

По-шосте, посилення невірноваженості процесів на світовому ринку праці. Індустріальний розвиток країн, що розвиваються, особливо Китаю та Індії, призводить до появи величезної кількості робочої сили, зростання її пропозиції, а також збільшення трудової міграції з країн, що розвиваються в розвинені держави. Для останніх таке положення означає зростаючу конкуренцію на ринку праці, особливо в сегменті низькокваліфікованої робочої сили, що чинить тиск на трудові витрати у бік зниження.

По-сьоме, особливості економічної політики держав теж стають причинами глобальних диспропорцій. Посилення лібералізації торгівлі та фінансової сфери не дозволяють регуляторам вчасно та адекватно оцінювати сукупність ризиків світових економічних процесів та відповідно на них реагувати.

Тож, зазначені причини диспропорції привели до серйозних потрясінь в сучасній системі світового господарства, в основі якої знаходяться США, провідні країни Євросоюзу і Японія, що керують світовою економікою [6, с. 24-25].

Слушними є міркування М.Я. Столярчук [7], яка зазначає, що упродовж останніх кількох десятиріч світове господарство охарактеризувалося певними особливостями розвитку, а саме: посилення міждержавної соціально-економічної нерівномірності, накопичення значних дисбалансів у фінансовій сфері, виникнення суттєвих відмінностей

у галузевій структурі економічних систем різних країн світу.

Яскравим прикладом є те, що протягом усього ХХ ст. у центрі світової економіки було країнами світової тріади (США – Японія – ЄС), які завдяки значному науково-технологічному та виробничому потенціалу зайняли вагомий частку у світовому виробництві товарів і послуг, здійснюючи багаторічну наступальну експансію у всіх сегментах світового ринку. Зважаючи на це, сьогодні вони чинять реальний вплив на кількісно-якісні параметри глобальної економічної системи та визначають основні тренди світогосподарського розвитку. Тим часом решта країн світу можуть лише «підлаштовуватись» під стратегії їхніх корпорацій, діяльність яких набула глобального характеру і зорієнтована на встановлення тотального контролю за найприбутковішими сферами міжнародного бізнесу, а також монополії на природні, виробничі, технологічні, інформаційні та фінансові ресурси приймаючих країн.

Таким чином, серед першопричин непропорційності економічних процесів, що виникають у сучасних умовах глобалізації світової економіки можна вважати вплив глобального капіталу, точніше посиленню боротьби між ТНК, промислово розвинутими та найбіднішими країнами світу за монополію на право володіння та перерозподіл світових ресурсів.

У першу чергу транснаціональний капітал намагається отримати широкий доступ до сировинної бази та ресурсів інших країн завдяки розробленню, глобальному розповсюдженню та широкому впровадженню нових технологій у життя і на цій основі – одержання надприбутків та скорочення власних витрат, що призводить до ускладнення взаємозв'язків між основними суб'єктами світового господарства та нерівномірного перерозподілу економічних благ між ними [3].

Важливим з цього приводу є висновки М.І. Зверякова [2, с. 4-5], який розглядає суперечності економічного розвитку через дії глобального капіталу у формі ТНК. На думку автора, в період кінця ХХ ст.–ХХІ ст. темпи зростання зовнішньої торгівлі почали випереджати темпи світового ВВП, як наслідок розширення транскордонної взаємодії між агентами світового господарства збільшилися потоки руху товарів, капіталу і праці, виникають та посилюється ролі міжнародних інститутів, які забезпечують безперешкодне проникнення на національні ринки окремих держав, а національні держави поступово втратили свою роль центрів прийняття рішень, перетворившись на елементи масштабного світового господарства. У результаті національні економіки

почали підпорядковуватися «глобальним регуляторам», які замінювали національні уряди та діють на догоду транснаціональним корпораціям, орієнтованим на максимальний контроль капіталу. Це у свою чергу посилює різні асиметрії, диспропорції, або й кризи макроекономічного характеру.

Такі впливи стали можливими за «панування» неоліберальної моделі регулювання економіки, яка покладається на принципи дії ринкових механізмів та дерегулювання економічних процесів. За таких умов, як зазначає вчений, транснаціональний капітал у формі ТНК породив засоби глобальної комунікації у формі інформаційно-комп'ютерних систем, створивши нові можливості для ТНК поширювати свої виробництва, товари та фінансові ресурси у світовому масштабі. При цьому відмова від державного регулювання фінансової сфери дозволила різко збільшити обсяг спекулятивних операцій на світовому ринку, змістивши ядро глобальної економіки з реального сектору на фінансовий, тим самим перетворивши капіталізм у «фінансовий».

Тому у докризовий період (до 2008-2009 рр.) в умовах різкого розширення фінансово-кредитної сфери, багато провідних країн світу вважали, що за допомогою нових фінансово-кредитних інструментів можна збільшити сукупний попит та у такий спосіб уникнути падіння доходності капіталу, постійно відтворюючи нові стимули для розвитку. Причому також, передбачалося, що зростання масштабів глобального ринку і транснаціональний характер господарських відносин допоможуть подолати суперечності, притаманні капіталізму. Проте на практиці ці переконання виявилися неправильними, адже перенагромодження фінансового капіталу зрештою призвело до важкої економічної кризи для загальносвітової економіки [2, с. 4-5].

Отже, нинішня посткризова фаза розвитку світової економіки являє собою вступ у складний і тривалий період усунення диспропорцій, що виникли у масштабах як глобальної, так і національних економік. Тобто відбувається завершення одного глобального відтворювального циклу і настає інший на якісно новій технологічній, інституціональній і фінансовій основі, який залучає і високорозвинуті країни, і країни, що розвиваються. Шляхом відновлення пріоритету розвитку реального сектору економіки на новій технологічній основі відбувається зміна глобальної господарської моделі, яка дозволяє подолати негативні наслідки світової кризи.

Як наслідок, можемо говорити, що у глобалізованій економіці, що нині переживає

диспропорційність розвитку та гіпертрофію фінансового сектору, який переважно представлений фіктивним віртуальним капіталом, не підтвердженим реальними товарами та послугами, вимагає повернення до відтворювального підходу економічного зростання, що базується на розширенні реального сектору економіки, інтенсифікації інвестицій та індустріального розвитку на основі здобутків науково-технічного процесу.

Відновлення глобальної макроекономічної стабільності вимагає виправлення диспропорційності в економіках окремих країн. Для цього потрібно змінити моделі відтворення як в розвинених, так і в державах, що розвиваються.

Так, у більшості розвинених країн, створення збалансованої економіки має в більшій мірі спиратися на заощадження, приватні інвестиції та експорт, на реальний сектор економіки і менше залежати від державних і споживчих витрат і сфери послуг, в першу чергу фінансових, а також від зовнішнього фінансування. Це вимагає якнайшвидшого інших підходів в економічній політиці з антикризових заходів на вирішення довгострокових стратегічних завдань модернізаційного характеру. Пріоритетами політики повинні стати структурні перетворення в економіці, покликани підвищити ефективність виробництва і національну конкурентоспроможність, сприяння інноваційному розвитку та реіндустріалізації економіки на новій технологічній основі.

Інші завдання по виправленню макроекономічної диспропорційності стоять перед країнами, що розвиваються. Найважливіше завдання – диверсифікація джерел зростання. Потрібно переорієнтація економіки з експорту на внутрішні чинники розвитку, зокрема зміна пропорцій між споживанням і заощадженнями, перш за все про стимулювання споживання населення. У зв'язку з цим величезне значення має створення умов для формування середнього класу. Одна з основних цілей – розвиток фінансового ринку, здатного трансформувати заощадження в інвестиції.

Крім того, необхідно стимулювати виробництво товарів з високою доданою вартістю.

Для цього необхідна активна промислова політика, основу якої мають становити великі інвестиційні проекти, спрямовані на стимулювання розвитку високотехнологічних галузей, що форсуватиме розвиток інноваційних процесів. Відтак, орієнтація національної економіки на нову індустріалізацію у слабозрозумітих країнах вимагає:

1) посиленого державного регулювання у ході трансформації сировинної структури національного господарства у високотехнологічну, яка виробляє більшу додану вартість за рахунок обробних виробництв;

2) розвитку ринкових інститутів, здатних забезпечити спрямованість економічних процесів на розвиток промисловості під дією ринкових механізмів як це передбачається неоліберальною парадигмою макроекономічного регулювання.

**Висновки.** Глобалізація характеризується посиленням інтеграційних та інтернаціоналізаційних процесів та прискоренням дифузії суспільних змін, проте разом із цим спричиняє диспропорції у суспільстві та загостренні суперечностей економічного зростання у світовому масштабі. Корекція економічних диспропорцій, що виникають під впливом глобалізації, не може обмежитися вирішенням окремих глобальних проблем (фінансових, інвестиційних, міграційних тощо) або проблем, що виникли в сфері міжнародних економічних відносин, а потребує радикальних змін на всіх рівнях сучасної глобальної економіки, поєднання інтересів різних категорій учасників економічних відносин, забезпечення раціональних пропорцій між усіма елементами економічної системи, процесом відтворення та обміну, узгодженості темпів їх зростання. Усунення диспропорційності вимагає повернення до розвитку реального сектору економіки, посилення інвестицій та розширеного відтворення, які мають реалізуватися зусиллями як високорозвинених країн, так і країн, що розвиваються. З огляду на це, виявлення перспективних шляхів зростання національної економіки в умовах глобалізації становить перспективи подальших наукових досліджень.

#### Список використаних джерел:

1. Уэбстер Ф. Теории информационного общества. Москва : Аспект Пресс, 2004. 400 с.
2. Зверяков М.І. Глобалізація і деіндустріалізація: зміст, суперечності та способи їх розв'язання. *Економіка України*. 2017. № 11. С. 3–16.
3. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку : монографія / Д.Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника. Київ : КНЕУ, 2011. 703 с.
4. Интрилигейтор М. Глобализация как источник международных конфликтов и обострения конкуренции. *Глобализация мировой экономики*. URL: [http://vasilieva.narod.ru/ptpu/6\\_6\\_98.htm](http://vasilieva.narod.ru/ptpu/6_6_98.htm) (дата звернення: 06.12.2021).

5. Далевська Н.М. Структурний рух глобалізації світової економіки. *Бізнес-Інформ*. 2015. № 3. С. 8–12.
6. Хесин Е. Дисбаланси в мировой экономике: источники и проблемы коррекции. URL: <https://www.imemo.ru/files/File/ru/periodika/Year/2013/Hesin.pdf> (дата звернення: 07.12.2021).
7. Столярчук Я.М. Асиметрія глобального розвитку: соціально-економічний вимір : автореф. дис. ... докт. екон. наук : 08.00.02. Київ, 2009. 37 с.
8. Видобора В.В. Мysterium економічної кризи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 13–16.
9. Видобора В. Шляхи підвищення інвестиційної привабливості України в умовах соціально-економічної невизначеності. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2018. № 2. С. 57–66.

#### References:

1. Uebster F. (2004) *Teorii informatsionnogo obshchestva* [Theories of the Information Society]. Moskva: Aspekt Press. (in Russian)
2. Zvieriakov M.I. (2017) Hlobalizatsiia i deindustrializatsiia: zmist, superechnosti ta sposoby yikh rozviazannia [Globalization and deindustrialization: content, contradictions and ways to solve them]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 11, pp. 3–16.
3. Lukianenko D.H. et al. (2011) *Resursy ta modeli hlobalnoho ekonomichnoho rozvytku* [Resources and models of global economic development] / (eds. D.H. Lukianenko, A.M. Poruchnyk). Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
4. Intriligeytor M. (1986) Globalizatsiya kak istochnik mezhdunarodnykh konfliktov i obostreniya konkurentsii [Globalization as a source of international conflicts and aggravation of competition]. *Globalizatsiya mirovoy ekonomiki*. Available at: [http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/6\\_6\\_98.htm](http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/6_6_98.htm) (accessed 6 December 2021)
5. Dalevska N.M. (2015) Strukturnyi rukh hlobalizatsii svitovoi ekonomiky [Structural movement of globalization of the world economy]. *Biznes-Inform*, no. 3, pp. 8–12.
6. Khesin Ye. (2013) *Disbalansy v mirovoy ekonomike: istochniki i problemy korrektsii* [Imbalances in the world economy: sources and problems of correction]. Available at: <https://www.imemo.ru/files/File/ru/periodika/Year/2013/Hesin.pdf> (accessed 7 December 2021)
7. Stoliarchuk Ya.M. (2009) *Asymetriia hlobalnoho rozvytku: sotsialno-ekonomichnyi vymir* [Asymmetry of global development: socio-economic dimension]: PhD Thesis. Kyiv. (in Ukrainian)
8. Vydobora V.V. (2015) Mysterium ekonomichnoi kryzy [Mysterium of the economic crisis]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 3, pp. 13–16.
9. Vydobora V. (2018) Shliakhy pidvyshchennia investytsiinoi pryvablyvosti Ukrainy v umovakh sotsialno-ekonomichnoi nevyznachenosti [Ways to increase the investment attractiveness of Ukraine in conditions of socio-economic uncertainty]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, no. 2, pp. 57–66.